

A multimédia a magyar mint idegen nyelv oktatásában

DOBI EDIT–MATICSAK SÁNDOR

Az utóbbi néhány évben a magyar mint idegen nyelv oktatásában is egyre nagyobb szerepet kap a multimédia. 1997-ben a londoni Talk Now! sorozatban jelent meg kezdőknek szóló magyar nyelvoktató anyag, amely főként játékos formában igyekszik elsajátíttatni nyelvünket. Magyarországon először a Kossuth Kiadó jelentkezett hasonló, szintén kezdőknek szóló programmal (Tanuljunk magyarul, 1997). Ezt követte 1999-ben az Akadémiai Kiadó Magyar mozaik című kiadványsorozatának első eleme, a haladóknak szóló III. részhez illeszkedő CD-ROM. A Hegedűs Rita és Oszkó Beatrix 2000 tavaszán megjelenő tankönyve alapján készült multimédiás oktatóanyag három fő részre oszlik. A két fő egység a „Tananyag” címet viselő tulajdonképpeni nyelvoktató anyag és az országismereti rész, melyben rövid szövegek segítségével kaphat képet a nyelvtanuló Magyarországról. Ilyesformán a CD egyszerre tölti be a haladóknak szóló nyelvoktató tananyag és az országismereti segédeszköz funkcióját. E multimédiás anyag újszerű vonása a harmadik egység, az internetes kompatibilitás: a CD felkínálja a Magyarországról szóló, a világhálón elérhető anyagokat is.

A magyar mint idegen nyelv tanítása az indoeurópai nyelvekétől többé-kevésbé eltérő módszert kíván. Ennek egyik oka a nyelv struktúrájából adódik, másik oka pedig a nyelvelsajátításban részt vevők összetételével függ össze. A magyar nyelvet elsajátítani szándékozók az esetek többségében először találkoznak a nem indoeurópai nyelvekre jellemző jelenségekkel (pl. agglutináció, a névszóragozás sokszínűsége, birtokos személyragozás és névutórendszer; tárgyas igeragozás és igekötőhasználat; szórendi sajátosságok, illetve nyelvspecifikus fonetikai jelenségek). A külső jellemzők közül két tényezőt kell feltétlenül megemlíteni: a magyaroktatás elsősorban felnőttképzést takar, mivel a magyart idegen nyelvként külföldön főként a felsőoktatási intézményekben oktatják, ill. sokan munkájuk során tanulják (meg) nyelvünket. A másik jellemvonás: a magyartanulóknak csak elenyésző kisebbsége tanulja első idegen nyelvként a magyart (egy 1999 nyarán készült felmérés szerint a magyartanulók átlagban negyedik – a „profi” nyelvtanulók nem egy esetben kilencedik-tizedik – idegen nyelvként tanulják nyelvünket). E két tényező tehát speciális feladatot ró a tananyagok íróira, szerkesztőire.

A Debreceni Nyári Egyetem multimédiás tananyagsorozatának első két eleme a Hungarolingua tananyagsorozatban megjelent regényadaptációk feldolgozása volt. Ezek az adaptációk klasszikus magyar regények rövidített, nyelvoktatási célokra átdolgozott változatai, melyek révén a középhaladó és haladó szintű nyelvtanulók számára lehetőség nyílik a magyar szépirodalmi művek megismerésére. A sorozat két kötetének multimédiás átdolgozása 1998-ban jelent meg (Légy jó mindhalálig és A Pál utcai fiúk. A regényeket nyelvoktatási célokra Gore-tity József dolgozta át. A multimédiás változatot Dobi Edit és Tóth Valéria szerkesztette. A CD-ROM-ot Nagy Tibor és Tóth Ágoston készítette).

A két multimédiás anyag elsősorban önálló feldolgozásra készült. A nyelvi anyag (három-ill. négyezer szótári szót tartalmazó szövegek) mellett a CD-k országismereti információt is tartalmaznak a magyar történelem, irodalom és művelődéstörténet tárgyköréből. A nyelvtanuló saját ütemében, egyéni érdeklődése szerint haladhat. A program a szövegmegjelenítésen és a képi információkon kívül a teljes szöveg hangzós változatát is tartalmazza. A tananyagból szándékoltan hiányoznak a nyelv elsajátítása szempontjából fölösleges kísérő információk. A CD-ROM két, egyszerűen kezelhető modult tartalmaz: az egyik a szöveg, a másik a szótári egység, amely egyrészt az ábécérendes szótár behívásával, másrészt a szöveg minden egyes szavára rákattintva aktiválható. A szótár egynyelvű, az adott kontextusnak megfelelő definíciót ad, s ezáltal a szó használati köréről is informál.

A Debreceni Nyári Egyetem új multimédiás kiadványa – mely a tervek szerint 2000 nyarán jelenik meg – a Hungarolingua tananyagsorozat első, kezdőknek szóló részének átdolgozása. Az első kiadásban 1991-ben megjelent Hungarolingua 1. több részből áll: az alapgrammatika legfontosabb elemeit feldolgozó, tizenkét leckét és több mint másfélezer lexémát tartalmazó

nyelvkönyv mellett nyelvtani munkafüzetet, 120 perces videóanyagot és munkafüzetet, 120 perces audióanyagot és munkafüzetet, négynyelvű (magyar–angol–német–francia) szótárfüzetet, megoldókulcsot és tesztlapokat tartalmaz. A Hungarolingua 1. a kilencvenes évek elején nemzetközileg elismert módszer szerint készült, mára azonban ez a metódus többé-kevésbé túlhaladottnak számít, ezért szükségessé vált a tananyag korszerű információhordozón (CD-ROM-on) való megjelenítése. A Hungarolingua 1. multimédiás tananyag (HLM) a nyelvkönyv első hat leckéjének anyagát foglalja magában.

A HLM célja az önálló nyelvtanulás elősegítése írott és audiovizuális anyagok alkalmazása révén. A hagyományosnak tekinthető szövegfeldolgozás és a nyelvtani szabályok rendszerezése mellett a CD a magyar fonetikai sajátosságokat bemutató audióanyagot és szövegértést segítő videófilmrészleteket tartalmaz.

A tananyag készítőinek (a Hlavacska Edit, Hoffmann István, Laczkó Tibor és Maticsák Sándor által írt Hungarolingua 1. nyelvkönyv anyagát multimédiás célokra Dobi Edit és Tóth Valéria dolgozta át, a számítástechnikai szerkesztést Nagy Tibor és Tóth Ágoston végezte, a tananyag szerkesztője Hoffmann István és Maticsák Sándor) egyik fő célja a világos, áttekinthető struktúra megteremtése volt. Igyekeztek elkerülni a jól ismert csapdákat: amindenekelőtt azt, hogy a tanuló a szerteágazó haladási lehetőségeken fellelkesülve előbb-utóbb egyfajta labirintusban találhatja magát. A magyar nyelvvelsajátítás speciális jellegéből, a nem indoeurópai grammatikai szerkezetből adódóan a tanulás elején rendkívül sok az ismeretlen, semmilyen meglévő egyéni nyelvi kompetenciához nem köthető elem. Mindez a tananyagok rendkívül fegyelmezett, világos szerkesztését követeli meg. Ebből a szemléletből fakadóan a HLM rendszere egyszerűen áttekinthető. A modulszerű felépítés három fő egységet tartalmaz: „főmenü” (avagy maga a nyelvkönyv), nyelvtan és szótár.

a) Főmenü. A CD hat leckét tartalmaz, amelyek anyaga megegyezik a Hungarolingua 1. nyelvkönyv megfelelő részeivel. E hat leckében a tanuló elsajátíthatja a magyar nyelvtan alapelemeit (alanyi és tárgyias igeragozás, accusativus, inessivus, illativus, elativus, pluralis, számnevek, névutók stb.). Képet kaphat a szórend fő szabályairól, az alapvető beszélt nyelvi formákról. A videófilmek révén nemcsak a hallott szövegek megértésére és feldolgozására, hanem gyakorlati országismereti információk (telefonálás, jegyváltás, szobafoglalás, vásárlás, információkérés stb.) megszerzésére is módja nyílik. A fő irány egységeit nyelvtani gyakorlatok teszik változatosabbá. A diáknak lehetősége van saját hangfelvétel készítésére, ill. annak visszahallgatására, ezáltal ellenőrizni tudja kiejtését.

b) Nyelvtan. A CD főmenüjében található, táblázatszerűen bemutatott nyelvtani szabályok szöveges kifejtését a nyelvtani modul adja. E modul alapját a Hungarolingua Grammatica sorozatban megjelent, Keresztes László által írott nyelvtankönyv magyar, angol és német kiadása (Gyakorlati magyar nyelvtan, A Practical Hungarian Grammar, Praktische ungarische Grammatik, 1992) képezi. A modulban a nyelvtanra vonatkozó információk ábécérendes és tematikus keresés révén egyaránt hozzáférhetők.

c) Szótár. A CD szóállománya két úton érhető el: egyrészt a hagyományos szótári formában angol, ill. német megfelelőekkel (a kívánt nyelv a program indításakor választható ki), másrészt a programba épített ún. „klikkszótár” segítségével (a megjelenített szöveg bármely szavára, ill. kifejezésére kattintva a képernyő alján az adott kontextusnak megfelelő angol/német jelentés olvasható).

A diák a leckeválasztás előtt, ill. a tanulás közben ellenőrző feladatlapok segítségével mérheti fel tudásszintjét.

Az eddigi tapasztalatok szerint a magyarul tanulók ezeket a multimédiás anyagokat kedvezően fogadják, egyik legnagyobb előnyüknek az egyszerűen átlátható struktúrát tekintik.

[7100 n]

Dobi Edit (dobie@tigris.klte.hu) – a Hungarolingua sorozat multimédiás tananyagainak szerkesztője, Maticsák Sándor (maticsak@tigris.klte.hu) – a Hungarolingua tananyagsorozat szerkesztője.